

Θεώρηση της σεξουαλικής υγείας: έννοια και περιεχόμενο

Αντωνία Τουφίδου*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες έχουν περιγραφεί δραματικές αλλαγές στην κατανόηση της ανθρώπινης σεξουαλικότητας και της σεξουαλικής συμπεριφοράς, ενώ ο όρος "σεξουαλική υγεία" αναπτύχθηκε με ενδιαφέροντες τρόπους. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 παρουσιάζεται στη διεθνή βιβλιογραφία αυξητική τάση αναφορών στη σεξουαλική υγεία, που αποδίδεται στην επιδημία του HIV/AIDS, αλλά και στα νεότερα επιτεύγματα αντιμετώπισης της στυτικής δυσλειτουργίας.

Ο πρώτος επίσημος ορισμός για τη σεξουαλική υγεία δημοσιεύεται το 1975 από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας. Ο αρχικός ορισμός τροποποιείται και επαναδημοσιεύεται το 2002, ενώ έχουν ήδη πραγματοποιηθεί σημαντικές προσπάθειες για τον προσδιορισμό της σεξουαλικότητας, της αναπαραγωγικής υγείας και άλλων τεχνικών όρων. Η έννοια και το περιεχόμενο της σεξουαλικής υγείας αποτελεί σημείο αντιπαράθεσης και διατυπώνονται κριτικές για τον ορισμό της σεξουαλικής υγείας.

Λέξεις-κλειδιά: σεξουαλική υγεία, σεξουαλικότητα, αναπαραγωγική υγεία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες έχουν περιγραφεί δραματικές αλλαγές στην κατανόηση της ανθρώπινης σεξουαλικότητας και της σεξουαλικής συμπεριφοράς (WHO, 2006), ενώ ο όρος "σεξουαλική υγεία" αναπτύχθηκε με ενδιαφέροντες τρόπους (Edwards W.M. & Coleman E., 2004). Η κατανόηση της σεξουαλικής υγείας σχηματίστηκε εν μέρει με πολιτικά, κοινωνικά και ιστορικά γεγονότα, όπως τα επακόλουθα της σεξουαλικής επανάστασης του 1960, ο συνεχής αγώνας για τα αναπαραγωγικά δικαιώματα και τις εκτρώσεις, η ωρίμαση του κινήματος για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων, το ζήτημα του υπερπληθυσμού και ο καταστροφικός διεθνής αντίκτυπος του HIV/AIDS (Edwards W.M. & Coleman E., 2004).

Επαρκώς έχει τεκμηριωθεί και τονιστεί σε εθνικές και διεθνείς μελέτες, ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτισε η πανδημία του ιού της ανθρώπινης ανοσοανεπάρκειας (HIV), όπως επίσης και η έκταση των απωλειών στην υγεία από άλλα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, ανεπιθύμητες κυήσεις, μη ασφαλείς εκτρώσεις, υπογονιμότητα, έμφυλη βία¹, σεξουαλική δυσλειτουργία και διακρίσεις στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού (WHO, 2006).

1. Έμφυλη βία (gender-based violence): βία κατά των γυναικών: καθορίζεται κάθε πράξη βίας, που κατευθύνεται κατά των γυναικών και που προκαλεί ή μπορεί να προκαλέσει ζημία ή σωματικές, σεξουαλικές ή ψυχολογικές δοκιμασίες, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών απειλών, του καταναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, ανεξαρτήτως εάν αυτό συμβαίνει στη δημόσια ή στην ιδιωτική ζωή (United Nations, 1993, άρθρο 1).

* Μαία, Γ.Ν.Α΄ Παράρτημα Πο-
λυκλινικής, Μεταπτυχιακή
Φοιτήτρια ΜΠΣ "Προαγωγής &
Αγωγής Υγείας", Ιατρική Σχολή
Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αντίστοιχα με την αναγνώριση της έκτασης αυτών των προβλημάτων υπήρξαν και τεράστιες προόδους στον τομέα της γνώσης σχετικά με τη σεξουαλική λειτουργία και συμπεριφορά, τη σχέση τους με τις άλλες πτυχές της υγείας, όπως η ψυχική και γενικότερη υγεία, η ευεξία και η ωρίμαση (WHO, 2006). Αυτές οι προόδους μαζί με τη χρήση νεότερων αντισυλληπτικών τεχνικών, φαρμάκων για τη σεξουαλική δυσλειτουργία και περισσότερο ολιστικές προσεγγίσεις στην παροχή οικογενειακού προγραμματισμού και άλλων υπηρεσιών φροντίδας αναπαραγωγικής υγείας, έχουν δημιουργήσει την απαίτηση για επαναπροσδιορισμό των προσεγγίσεων της ανθρώπινης σεξουαλικότητας (WHO, 2006).

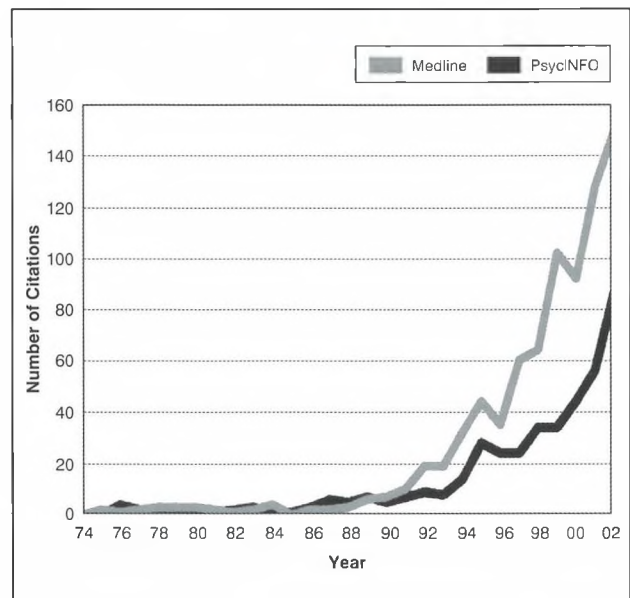
Η σεξουαλική υγεία είναι θεμελιώδης για τη σωματική και συναισθηματική υγεία, για την ευεξία των ατόμων, των ζευγαριών και των οικογενειών, καθώς και της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης των κοινωνιών και των κρατών. Όταν προβάλλεται θετικά η σεξουαλική υγεία χαρακτηρίζεται ως το δικαίωμα όλων των ανθρώπων να έχουν τη γνώση και τις ευκαιρίες να συνεχίσουν μια ασφαλή και ευχάριστη σεξουαλική ζωή. Παρόλα αυτά, η ικανότητα των ανδρών και των γυναικών να επιτύχουν σεξουαλική υγεία και ευεξία εξαρτάται από την πρόσβασή τους σε ολοκληρωμένη πληροφόρηση σχετικά με τη σεξουαλικότητα, στις γνώσεις σχετικά με τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν, στην ευαλωτότητά τους στις δυσμενείς συνέπειες της σεξουαλικής δραστηριότητας, στην πρόσβασή τους σε καλής ποιότητας υπηρεσίες φροντίδας σεξουαλικής υγείας, και ενός περιβάλλοντος που διατηρεί και προάγει τη σεξουαλική υγεία γενικά (WHO, 2010).

Σεξουαλική Υγεία: μια πρόσφατα αναδυόμενη έννοια

Τις τελευταίες δεκαετίες διαπιστώνεται σε επιστημονικά δημοσιεύματα μια αυξανόμενη χρήση της έννοιας της σεξουαλικής υγείας. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από τα αποτελέσματα αναζήτησης βιβλιογραφίας στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων Medline και PsycINFO, με τη χρήση του όρου "σεξουαλική υγεία" στις λέξεις ευρετηριασμού. Συγκεκριμένα, ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, με λιγότερες από 20 αναφορές ανά έτος, παρατηρείται μέχρι το 2002 σημαντική αύξηση με περισσότερες από 80 αναφορές στο PsycINFO και 150 στο Medline (βλέπε Σχήμα 1).

Αν λάβουμε υπόψη ότι ο συνολικός αριθμός των αναφορών που περιλαμβάνονται στις δυο βάσεις δεδομένων, έχει αυξηθεί σημαντικά, παρόλο που οι αναφορές και στις δυο πηγές είναι επικαλυπτόμενες, η σε-

Σχήμα 1. Αριθμός αναφορών για τη σεξουαλική υγεία στο Medline και PsycINFO για τα έτη 1974-2002 (Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A., 2004).



ξουαλική υγεία λαμβάνει περισσότερη προσοχή στα ιατρικά περιοδικά από τις εκδόσεις που αφορούν την ψυχολογία (Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A., 2004). Μέχρι σήμερα, μόνο στο Medline καταγράφονται 2.453 αναφορές για τη σεξουαλική υγεία σε όλα τα πεδία (Medline, Received 30 March 2012).

Είναι προφανές, επίσης, ότι η σημαντική αύξηση στα άρθρα για τη σεξουαλική υγεία τα τελευταία 10 χρόνια μπορεί να αποδοθεί στην επιδημία HIV/AIDS και στην ανακάλυψη της φαρμακευτικής αντιμετώπισης για τη στυτική δυσλειτουργία (Σιλντεναφίλη [Viagra]). Αν και η έννοια της σεξουαλικής υγείας σπάνια ορίζεται στα άρθρα αυτά, φαίνεται να καλύπτει ένα συγκρινόμενο εύρος εννοιών από την παράθεση των πηγών τους (ΕΟΦ, 2007, Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A., 2004).

Η πρόσφατα αναδυόμενη έννοια της σεξουαλικής υγείας δεν σημαίνει ότι έχει υλοποιηθεί ένα εντελώς νέο πεδίο πρακτικής και έρευνας. Στον τομέα της Δημόσιας Υγείας η σεξουαλικότητα αποτέλεσε θέμα ενδιαφέροντος για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (Finer L.B., 2007) και είχε αντιμετωπιστεί όσον αφορά την κοινωνική ή σεξουαλική υγιεινή (Am J Public Hygiene, 1908, Frank J.P., 1779) και τη σεξουαλική μεταρρύθμιση, πριν ο όρος "σεξουαλική υγεία" να γίνει της μόδας (Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A., 2004).

Οι Edwards W.M. και Coleman E. (2004) σε ανασκόπηση 150 άρθρων από τα περίπου 2.000 που προέκυψαν ως αποτέλεσμα αναζήτησής τους στο

PsychINFO, Social Science Abstracts και Medline με κριτήριο επιλογής την αναφορά της σεξουαλικής υγείας στη συζήτηση, εντόπισαν 8 κύριους ορισμούς της με συγκεκριμένη συνεισφορά στην ανάπτυξη και κατανόηση της σεξουαλικής υγείας. Η ιστορική εξέλιξη, που σημειώθηκε, αφορά μέχρι σήμερα κυρίως τέσσερις επίσημους ορισμούς από διεθνείς οργανισμούς και οργανώσεις.

Ο ορισμός της σεξουαλικής υγείας – Ιστορική αναδρομή

Προσπάθειες για τον καθορισμό της σεξουαλικής υγείας έχουν σημαντικά επηρεαστεί από τον ορισμό της υγείας ως «η κατάσταση της πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι η απλή απουσία ασθένειας ή της αναπηρίας», που υιοθετήθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) το 1948 (WHO, 2010).

Το 1975 ο ΠΟΥ δημοσίευσε τον πρώτο βασικό ορισμό της σεξουαλικής υγείας σε έκθεσή του για την εκπαίδευση και θεραπεία της ανθρώπινης σεξουαλικότητας, ένα ιστορικό έγγραφο που αφορούσε την παροχή απαραίτητης κατάρτισης των επαγγελματιών υγείας για την προαγωγή της σεξουαλικής υγείας:

«Σεξουαλική υγεία είναι η πληρότητα των σωματικών, συναισθηματικών, πνευματικών και κοινωνικών θεμάτων της σεξουαλικής ύπαρξης, με τρόπους που εμπλουτίζουν θετικά και ενισχύουν την προσωπικότητα, την επικοινωνία και την αγάπη» (WHO, 1975).

Ο ορισμός αυτός ήταν πρωτοποριακός για διάφορους λόγους. Η σεξουαλική υγεία όχι μόνο δεν αναγνωρίστηκε ως κάτι περισσότερο από την απλή απουσία της ασθένειας, αλλά παρουσιάστηκε ως ολιστική έννοια που ενσωματώνει τη σωματική, συναισθηματική, πνευματική και τις κοινωνικές πτυχές της σεξουαλικής ύπαρξης. Στην ίδια έκθεση αναγνωρίζεται επίσης από τους συγγραφείς, αν και δεν αποτελεί μέρος του ορισμού, μια νέα έννοια, ότι το δικαίωμα στην απόλαυση είναι θεμελιώδους σημασίας για τη σεξουαλική υγεία (Coleman E., 2011).

Το 1994, στη Διάσκεψη του Καΐρου για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη (International Conference on Population and Development [ICPD]), 179 χώρες κατέληξαν σε συναίνεση για μια διευρυμένη έννοια της αναπαραγωγικής υγείας, που ενσωματώνει ευκρινώς τη σεξουαλική υγεία, και τονίστηκε η σημασία της πρόσβασης για όλους σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας (WHO, 2010).

«Αναπαραγωγική υγεία είναι μια κατάσταση πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι απλώς η απουσία ασθένειας ή αναπηρίας, σε όλα τα θέματα που σχετίζονται με το αναπαραγωγικό σύ-

στημα και τις λειτουργίες του. Επομένως, η αναπαραγωγική υγεία συνεπάγεται ότι οι άνθρωποι είναι σε θέση να έχουν μια ικανοποιητική και ασφαλή σεξουαλική ζωή, και ότι έχουν την ικανότητα να αναπαράγονται και την ελευθερία να αποφασίζουν εάν, τότε και πόσο συχνά να το πράξουν. Αυτονόητο σ' αυτή την τελευταία προϋπόθεση είναι το δικαίωμα των ανδρών και των γυναικών να ενημερώνονται και να έχουν πρόσβαση σε ασφαλείς, αποτελεσματικές, προσιτές και αποδεκτές μεθόδους οικογενειακού προγραμματισμού της επιλογής τους, καθώς και άλλες μεθόδους της επιλογής τους για τη ρύθμιση της γονιμότητας, που δεν είναι αντίθετη προς το νόμο, καθώς και το δικαίωμα της πρόσβασης σε κατάλληλες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, που θα επιτρέπουν στις γυναίκες να διέλθουν με ασφάλεια την εγκυμοσύνη και τον τοκετό και παρέχουν στα ζευγάρια τις καλύτερες πιθανότητες να αποκτήσουν ένα υγιές βρέφος. Επίσης, περιλαμβάνει την σεξουαλική υγεία, σκοπός της οποίας είναι η βελτίωση της ζωής και των προσωπικών σχέσεων και όχι απλώς συμβουλευτική και φροντίδα, που σχετίζεται με την αναπαραγωγή και τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα» (United Nations, 1995, παρ. 7.2)

Τα τελευταία χρόνια ο ορισμός της ICPD για τη σεξουαλική υγεία, ως συνιστώσα της αναπαραγωγικής υγείας έχει αμφισβητηθεί, καθώς έχει αναγνωριστεί ευρέως ότι η σεξουαλική υγεία αντί να είναι ένα συστατικό της, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη της αναπαραγωγικής υγείας (WHO, 2010).

Η σεξουαλική υγεία περιλαμβάνει την αναπαραγωγική υγεία, αλλά επεκτείνεται πέρα από τις ιατρικές καταστάσεις εξακολουθώντας να ισχύει σε όλη την διάρκεια της ζωής, καθώς η αναπαραγωγική υγεία συχνά επικεντρώνεται στη διάρκεια της αναπαραγωγικής ηλικίας (γενικά θεωρείται να είναι μεταξύ των ηλικιών 15-44 έτη ή 15-49 έτη). Ωστόσο, για αρκετούς ανθρώπους προβλήματα υγείας όπως ο καρκίνος του στήθους, που επηρεάζει τα αναπαραγωγικά όργανα, αλλά συνήθως συμβαίνει μετά την εμμηνόπαυση, εξακολουθεί να αποτελεί τμήμα της αναπαραγωγικής υγείας (WHO, 2012).

Το 2000 ο Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας (Pan American Health Organization [PAHO]) και ο ΠΟΥ συγκάλεσαν μια σειρά από διαβουλεύσεις με εμπειρογνώμονες προκειμένου να αναθεωρήσουν την ορολογία και να προσδιορίσουν εναλλακτικές δυνατότητες προγραμμάτων για τη σεξουαλική υγεία. Σε επόμενη Συνεδρίαση, το 2001, ο PAHO σε συνεργασία με τον Παγκόσμιο Σύλλογο Σεξολογίας (World Association for Sexology [WAS]) εξέτασαν μια σειρά θεμάτων σεξουαλικής υγείας όσον αφορά τη σωματική ακεραιότητα,

τη σεξουαλική ασφάλεια, τον ερωτισμό, το κοινωνικό φύλο (γένος)², το σεξουαλικό προσανατολισμό, τη συναισθηματική πρόσδεση και την αναπαραγωγή. Το ίδιο έτος ο US Surgeon General δημοσιεύει ένα κάλεσμα δράσης για την προαγωγή της σεξουαλικής υγείας και υπεύθυνης σεξουαλικής συμπεριφοράς, όπου υιοθέτησε ουσιαστικά τους προηγούμενες ορισμούς που παρέχονταν από τον ΠΟΥ, και αποτέλεσε μια ευρύτερη στρατηγική για την προώθηση της σεξουαλικής υγείας, που παρουσιάστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (U.S. Department of Health and Human Services, 2001).

Το 2002 ο ΠΟΥ δημοσίευσε στον ιστότοπο του οργανισμού μια βελτιωμένη και τροποποιημένη έκδοση του ορισμού της σεξουαλικής υγείας, ενώ το 2006 δημοσιεύεται η έκθεση τεχνικής διαβούλευσης στη σεξουαλική υγεία, όπου ορίζεται:

«Σεξουαλική υγεία είναι μια κατάσταση σωματικής, συναισθηματικής, πνευματικής και κοινωνικής ευεξίας σε σχέση με τη σεξουαλικότητα, και δεν είναι μόνο η απουσία ασθένειας, δυσλειτουργίας ή αναπηρίας. Η σεξουαλική υγεία απαιτεί μια θετική και γεμάτη σεβασμό προσέγγιση στη σεξουαλικότητα και τις σεξουαλικές σχέσεις, καθώς και την ύπαρξη ευχάριστων και ασφαλών σεξουαλικών εμπειριών, ελεύθερη από εξαναγκασμούς, διακρίσεις και βία. Για να επιτευχθεί και να διατηρηθεί η σεξουαλική υγεία, τα σεξουαλικά δικαιώματα όλων των ανθρώπων πρέπει να είναι σεβαστά, να προστατεύονται και να ασκούνται.» (WHO, 2006).

Η σεξουαλική υγεία όπως διαφαίνεται και από τον ορισμό της, δεν μπορεί να εξηγηθεί, να κατανοηθεί ή να καταστεί λειτουργική χωρίς την ευρεία αναγνώριση της σεξουαλικότητας, η οποία είναι υποκείμενη της σεξουαλικής υγείας σε σημαντικές συμπεριφορές και αποτελέσματα σχετιζόμενα με αυτήν. Στην ίδια έκθεση του ΠΟΥ ορίζεται ως:

«Η σεξουαλικότητα αποτελεί κεντρική πτυχή της ανθρώπινης ύπαρξης στη διάρκεια της ζωής και περιλαμβάνει το φύλο³, την ταυτότητα και το ρόλο του κοινωνικού φύλου, το σεξουαλικό προσανατολισμό⁴,

τον ερωτισμό, την απόλαυση, την εγγύτητα και την αναπαραγωγή. Βιώνεται ή εκφράζεται με σκέψεις, φαντασιώσεις, επιθυμίες, πεποιθήσεις, στάσεις ζωής, αξίες, δραστηριότητες, πρακτικές, ρόλους, σχέσεις. Η σεξουαλικότητα μπορεί να περιλαμβάνει όλες τις προηγούμενες διαστάσεις, οι οποίες δυνατό να μην εκφράζονται ή να μη βιώνονται πάντα. Η σεξουαλικότητα είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης βιολογικών, ψυχολογικών, κοινωνικοοικονομικών, πολιτισμικών, ηθικών και θρησκευτικών/πνευματικών παραγόντων» (WHO, 2006).

Τα βασικά εννοιολογικά στοιχεία της σεξουαλικής υγείας, που προκύπτουν από τον ορισμό της όταν ειπωθεί θετικά και ολιστικά, είναι τα παρακάτω:

- Αφορά την ευεξία και όχι απλά την απουσία της ασθένειας.
- Περιλαμβάνει το σεβασμό, την ασφάλεια και ελευθερία από διακρίσεις και βία.
- Εξαρτάται από την άσκηση ορισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Σχετίζεται με όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, όχι μόνο για τις αναπαραγωγικές ηλικίες, αλλά και για τους νέους και τους ηλικιωμένους.
- Εκφράζεται μέσα από διάφορες μορφές σεξουαλικότητας και σεξουαλικής έκφρασης.
- Επηρεάζεται καθοριστικά από τα κοινωνικά πρότυπα του φύλου, ρόλους, προσδοκίες και σχέσεις εξουσίας.
- Χρειάζεται να κατανοηθεί εντός συγκεκριμένου κοινωνικού, οικονομικού, και πολιτικού πλαισίου (WHO, 2010).

Κριτική θεώρηση του ορισμού της σεξουαλικής υγείας

Η συστηματική χρήση του όρου της σεξουαλικής υγείας, ως αυτονόητη και προφανής, δεν σημαίνει ότι η έννοια είναι ομοιόμορφα κατανοητή και ότι η διεκδίκηση της εφαρμογής της μπορεί να έχει καθολική ισχύ σε όλα τα κοινωνικοπολιτισμικά και οικονομικά περιβάλλοντα (Coleman E., 2002, Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A., 2004) και σε όλες τις περιόδους της ιστορίας. Αξίες και κανόνες σχετικά με τη σεξουαλικότητα και την υγεία προέρχονται από διάφορες πηγές, όπως τις κοινωνικές και θρησκευτικές απόψεις, την επιστήμη, την ιατρική και την ατομική εμπειρία. Κανένας ορισμός της σεξουαλικής υγείας δεν αντιπροσωπεύει πλήρως την παραπάνω διάσταση (Public Health Agency of Canada, 2008), ενώ σύμφωνα με τους Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A. (2004) δεν υπάρχει ένας ενιαίος καθολικός ορισμός για τη σεξουαλική υγεία. Είναι γεγονός ότι σε βιβλιογραφική ανασκό-

2. Κοινωνικό φύλο (γένος) (gender): το σύνολο των κοινωνικών αξιών, κοινωνικών στάσεων, ρόλων και χαρακτηριστικών, που βασίζονται στο φύλο (PAHO & WHO, 2000).

3. Φύλο (sex): αναφέρεται στο σύνολο των βιολογικών χαρακτηριστικών, που προσδιορίζει τους ανθρώπους ως αρρενες και θήλειες (PAHO & WHO, 2000).

4. Σεξουαλικός προσανατολισμός (sexual orientation): είναι ο ερωτισμός και/ή συναισθηματική πρόσδεση (attachment) σε σχέση με το φύλο και την κοινωνική ταυτότητα του συντρόφου, που προτιμά στη σεξουαλική δραστηριότητα (PAHO & WHO, 2000).

πηση για την εμφάνιση της έννοιας της σεξουαλικής υγείας, διαπιστώνεται ότι «δεν υπάρχει διεθνής συναίνεση σχετικά με την έννοια της σεξουαλικής υγείας και την εφαρμογή της σε πολιτικές δημόσιας υγείας» (Giarni A., 2002).

Επιπρόσθετα, η σεξουαλική υγεία εξαρτάται από τις εθνικές και πολιτικές προτεραιότητες (Giarni A., 2002, 2004). Για παράδειγμα, η σεξουαλική χειραφέτηση ήταν ένας βασικός παράγοντας στον αγώνα για την ισότητα των γυναικών στις δυτικές κοινωνίες, ενώ για πολλές φεμινίστριες ήταν θέμα πολιτικής. Δεν είναι σαφές αν η ίδια διατύπωση ισχύει και σε ποιο βαθμό για περιοχές με διαφορετική ιστορία. Σε ορισμένα μέρη του κόσμου όπου το σεξ επιτρέπεται μόνο μεταξύ παντρεμένων ζευγαριών, μια δημόσια συζήτηση σχετικά με άλλες εκφράσεις της σεξουαλικότητας μπορούν να εμφανιστούν ως παράλογο, και στη χειρότερη περίπτωση ως αδικαιολόγητη επέμβαση σε ιδιωτικά θέματα. Ακόμη, μια τέτοια συζήτηση μπορεί να εμφανιστεί ως μια πολιτικά υποκινούμενη προσπάθεια για να υπονομευθούν κορυφαίες αξίες (Obermeyer C.M., 1999).

Ο ορισμός της σεξουαλικής υγείας από τον ΠΟΥ (2002) έχει κριτικά αντιμετωπιστεί εγείροντας ερωτηματικά, και μια διεξοδική ανάλυση του περιεχομένου του ίσως ήταν αναγκαία. Κοινό σημείο συμφωνίας πολλών μελετητών είναι η ουτοπικότητα του ορισμού. Ποιος μπορεί να θεωρηθεί "σεξουαλικά υγιής" σύμφωνα με τον προσδιορισμό, «ως η κατάσταση σωματικής, συναισθηματικής, πνευματικής και κοινωνικής ευεξίας σε σχέση με τη σεξουαλικότητα»; Με δεδομένο την παγκόσμια επικράτηση σεξουαλικής προκατάληψης, οι περισσότερες, αν όχι όλες οι σεξουαλικές μειονότητες δεν θα πληρούν τα κριτήρια. Φαινόμενα όπως η σεξουαλική βία, η επιβολή πορνείας και διακίνηση ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση (Trafficking) και γενικότερα στερεότυπα για τις γυναίκες ως σεξουαλικά παθητικές (Tolman D.L., Strieler M.I. & Harmon T., 2003), αποτελούν σοβαρούς περιορισμούς για τη σεξουαλική υγεία των γυναικών (Amaro H., Raj A. & Reed E., 2001).

Είναι προφανές ότι η σεξουαλική υγεία, όπως ορίστηκε από τον ΠΟΥ, είναι περισσότερο ένας αξιολογικός στόχος που πρέπει να επιτευχθεί, παρά μια επαρκής εκπροσώπηση της τρέχουσας κατάστασης των περισσότερων ανθρώπων. Η σεξουαλική υγεία σε έναν πιο περιορισμένο ορισμό, θα μπορούσε να ενταχθεί ως προϋπόθεση για (σεξουαλική) ποιότητα στη ζωή των ανθρώπων (Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A., 2004).

Ένα δεύτερο σημείο, που τονίζεται, είναι ότι η σεξουαλική υγεία ορίζεται ως ατομική δυνατότητα

(ατομικιστική προοπτική). Παρόλα αυτά υπονοείται από τον ίδιο τον ορισμό, ότι ένα περιβάλλον μπορεί άλλοτε να είναι υποστηρικτικό και άλλοτε να εμποδίζει τη σεξουαλική υγεία του ατόμου. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι θα ήταν εφικτή μια διάρθρωση για τη σεξουαλική υγεία σε μακροεπίπεδο. Τότε, λοιπόν, η σεξουαλική υγεία θα ήταν μια κατάσταση του ατομικού, διαπροσωπικού ή του κοινοτικού επιπέδου σύμφωνα με το οικολογικό μοντέλο⁵ (Mc Leroy K. et al., 1988), που διευκολύνει τη σεξουαλική συμπεριφορά με ποικίλα θετικά αποτελέσματα (Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A., 2004).

Καταλήγοντας, άλλα σημεία επίκρισης του ορισμού περιγράφουν ότι συνεπάγεται κοινωνικά και ψυχολογικά πρότυπα έκφρασης της σεξουαλικότητας, με κανόνες που σχετίζονται σαφώς με τις αξίες (ποιανού τις αξίες;), ωστόσο η παγκόσμια υιοθέτησή του θα εξαρτηθεί από τις συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες κάθε περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των θρησκευτικών και πολιτιστικών αξιών, καθώς και την κατηγορία των ανθρώπων όσον αφορά την ηλικία, το φύλο, την εθνικότητα, τον προσανατολισμό κ.λπ. και τις διασταυρώσεις τους (Giarni A., 2002, Sandfort T.G. & Ehrhardt A.A., 2004).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σεξουαλική υγεία αποτελεί βασική πτυχή της ανθρώπινης ύπαρξης, που επηρεάζει τα άτομα σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Η αναγνώριση της σημαντικότητάς της αποτέλεσε τις τελευταίες δεκαετίες έναυσμα για να ασχοληθούν με το θέμα η επιστημονική κοινότητα, οι διεθνείς οργανισμοί και οι οργανώσεις. Απαραίτητο εργαλείο στην κατανόησή της αποτελούν ορισμοί και εννοιολογικά στοιχεία προκειμένου να αποτελέσουν σημείο επικοινωνίας όσων σχετίζονται με υπηρεσίες υγείας. Όταν αναφερόμαστε σε θέματα σεξουαλικής υγείας, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι όροι και έννοιες μπορεί να έχουν διαφορετικές και ενίοτε αντικρουόμενες σημασίες για διαφορετικές ομάδες και άτομα. Το παρόν άρθρο αποτελεί μια ελάχιστη εισαγωγική προσπάθεια στους τεχνικούς όρους, με δεδομένο το γεγονός ότι έννοιες και ορισμοί θα συνεχίσουν να εξελίσσονται και να διαμορφώνονται από ιστορικά γεγονότα.

5. Σύμφωνα με την οικολογική προσέγγιση αναγνωρίζεται ότι οι παράγοντες και η σχετιζόμενη με την υγεία συμπεριφορά επηρεάζεται από πέντε επίπεδα επιρροής/παράγοντες: ενδοπροσωπικούς ή ατομικούς, διαπροσωπικούς, θεσμικούς ή οργανωτικούς, κοινοτικούς και δημόσιας πολιτικής (Mc Leroy K. et al., 1988).

ABSTRACT

Antonia Toufidou: **Conceptualizing sexual health: concept and scope.**

"ELEFTHO", 1: 32-37, 2012

The past three decades have seen dramatic changes in understanding of human sexuality and sexual behavior, while the term "sexual health" has evolved in interesting ways. There was an increasing trend of references to sexual health in the international literature, especially in the 1990's, which can be attributed to the HIV/AIDS epidemic and the latest advances for the erectile dysfunction. The first official definition of sexual health was published in 1975, by the World Health Organization. The earliest definition was modified and republished in 2002, while there have been important efforts to define sexuality, reproductive health and other technical terms. The concept and scope of sexual health raised controversy and developed criticism for its definition.

Key-words: sexual health, reproductive health, sexuality.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Amaro H., Raj A., Reed E.: Women's sexual health: The need for feminist analyses in public health in the Decade of Behaviour. *Psychology of Women Quarterly*, 2001; 25: 324-334.
- Am J Public Hygiene*: August, 1908; 18(3): 335-339. Retrieved from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2543430/>
- Coleman E.: Promoting sexual health and responsible sexual behaviour: An introduction. *Journal of Sex Research*, 2002; 39: 3-6.
- Coleman E.: What is Sexual Health? Articulating a Sexual Health Approach to HIV Prevention for Men Who Have Sex with Men. *AIDS and Behavior*, 2011; 15(1): 18-24.
- Edwards W.M., Coleman E.: Defining Sexual Health: A Descriptive Overview, *Archives of Sexual Behavior*, 2004; 33(3): 189-195.
- Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων: Εθνικό Συνταγολόγιο 2007. Retrieved from: www.yyka.gov.gr/articles/newspaper/.../194-isxyoysa-nomothesia?fd
- Finer L.B.: Trends in Premarital Sex in the United States, 1954-2003. *Public Health Rep.*, Jan-Feb 2007; 122(1): 73-78.
- Frank J.P.: A complete System of medical policy. 1779. Retrieved from: http://www.ihph.de/documente/Hygiene_Pioneers_1.pdf, http://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Peter_Frank
- Giambi A.: Sexual Health: The emergence, development, and diversity of a concept. *Annual Review of Sex Research*, 2002; 13: 1-35.
- Giambi A.: Sexuality and public health. The concept of sexual health. *European Journal of Sexology, Sexologies*, 2004; 13(47): 13-17.
- McLeroy K., Bibeau D., Steckler A., Glanz K.: An ecological perspective on health promotion programs. *Health Educ.Q.*, 1988; 15: 351-377.
- Obermeyer C. M.: The Cultural Context of Reproductive Health: Implications for Monitoring the Cairo Agenda, 1999. Retrieved from: <http://www.guttmacher.org/pubs/journals/25s5099.htm>
- PAHO & WHO.: Promotion of Sexual Health. Recommendations for Action. 2000 Retrieved from: <http://www.paho.org/english/hcp/hca/promotionsexualhealth.pdf>
- Public Health Agency of Canada: Canadian guidelines for Sexual Health Education, 2008. Revised Edition of the 2003 Canadian Guidelines for Sexual Health Education. Retrieved from: <http://www.phac-aspc.gc.ca/publicat/cgshe-ldnemss/pdf/guidelines-eng.pdf>
- Sandfort T.G., Ehrhardt A.A.: Sexual Health: A Useful Public Health Paradigm or a Moral Imperative? *Archives of Sexual Behaviour*, 2004; 33: 181-187.
- Tolman D.L., Strieppe M.I., Harmon T.: Gender matters: Constructing a model of adolescent sexual health. *Journal of Sex Research*, 2003; 40: 4-12.
- United Nations: General Assembly Resolution 48/104. Declaration on the Elimination of Violence against Women. 20 December 1993, Article 1.
- United Nations: Report of the International Conference on Population and Development. 1995. Retrieved from: http://www.unfpa.org/webdav/site/global/shared/documents/publications/2004/icpd_eng.pdf
- U.S. Department of Health and Human Services: The Surgeon General's Call to Action to Promote Sexual Health and Responsible Sexual Behaviour. 2001. Retrieved from: <http://www.surgeongeneral.gov/library/sexualhealth/call.html>
- WHO: Education and treatment in human sexuality: the training of health professionals. Technical report series Nr. 572, 1975. Retrieved from: <http://www2.huberlin.de/sexology/GESUND/ARCHIV/WHOR.HTM>
- WHO: Developing sexual health programmes. A framework for action. 2010. Retrieved from: http://whqlibdoc.who.int/hq/2010/WHO_RHR_HRP_10.22_eng.pdf
- WHO: Defining sexual health. Report of a technical consultation on sexual health. Geneva, 2006. Retrieved from: http://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/defining_sexualhealth.pdf
- WHO: Social science methods for research on sexual and reproductive health. 2012. Retrieved from: http://whqlibdoc.who.int/publications/2012/9789241503112_eng.pdf